

**ZESPÓŁ PORADNI
PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNYCH NR 1
W WARSZAWIE, ul. Zawiszy 13**

Zerówkowicze na start!

Broszura dla rodziców dzieci sześciolletnich

*Opracowana przez specjalistów
Zespołu Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 1 w Warszawie*

Pierwsze doświadczenia, które dziecko zdobywa w zerówce, mają ogromny wpływ na jego przyszłość. Jeśli będą pozytywne to rozbudzą w dziecku motywację do dalszej nauki i pracy. Pobyt w zerówce jest szczególnie ważny dla dzieci, które nie chodziły wcześniej do przedszkola. Tutaj dużo się dzieje, formy pracy są urozmaicone, zajęcia statyczne przeplatają się z ruchowymi, dzieci bawiąc się stopniowo wchodzą w świat systematycznej nauki. Uczą się także funkcjonowania w grupie rówieśniczej

i współpracy z innymi niż rodzice osobami dorosłymi. Odbywa się to w atmosferze poszanowania indywidualnego tempa rozwoju dziecka, bo jego osiągnięcia nie są oceniane, nie ma tu stopni ani pieczętek. Ten rok to pomost między przedszkolem i szkołą.

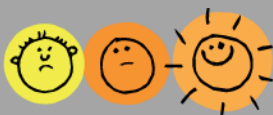
Pobyt w zerówce służy też obserwacji dziecka, bo ważne jest, by w porę zauważyć jego trudności i pomóc mu. W tym celu prowadzi się badania określające stopień osiągniętej przez sześciolatka dojrzałości, którą przeprowadzają odpowiedni specjaliści. Obserwacje mogą prowadzić także sami rodzice i to na wiele lat wcześniej nim dziecko trafi do szkoły. Dzięki temu, w razie potrzeby, możliwa jest szybka i właściwa pomoc, tak by dziecko mogło śmiało i szczęśliwie kroczyć przez życie. Ważne jest, aby nie lekceważyć trudności i problemów sześciolatka, poznać jego możliwości i służyć mu wsparciem zawsze, gdy jest to potrzebne.

Dojrzałość dziecka przygotowującego się do pójścia do zerówki to osiągnięcie przez dziecko takiego poziomu rozwoju fizycznego, psychicznego i społecznego, na którym jest ono wrażliwe i podatne na systematyczne nauczanie i wychowanie. Składają się na to: dojrzałość fizyczna (w tym prawidłowe funkcjonowanie wzroku i słuchu), dojrzałość emocjonalno-społeczna i intelektualna (łącznie z gotowością do nauki czytania i pisanie oraz matematyki).

Dojrzałość fizyczna

Jako dojrzałość fizyczną rozumie się ogólną sprawność organizmu i zdrowie dziecka. Pobyt w szkole wiąże się z obciążeniem fizycznym. Plecak, nawet w zerówce, bywa nielekki... Dla części dzieci męczący jest hałas. Wiele wykonywanych zadań wymaga dobrej koordynacji ruchowej, siły i sprawności motorycznej. Nie przypadkiem od lat pediatrzy dokonują bilansu zdrowotnego sześciolatka, traktując jego wyniki jako wskaźnik zdrowotnej gotowości szkolnej. Ważny jest ogólny rozwój fizyczny. Dziecko sześciolatnie powinno umieć skakać przez skakankę, jeździć na wrotkach, na rowerze, dobrze biegać i skakać oraz sprawnie rzucać i łapać piłkę. Sprawność manualna powinna być na tyle dobra, aby dziecko mogło wykonywać podstawowe czynności samoobsługowe, prawidłowo trzymać ołówki, nożyczki i inne przedmioty oraz umieć bez trudu posługiwać się nimi. Ważne jest, aby było silne i odporne na zmęczenie. Z tych wszystkich powodów ważna jest medyczna ocena postawy ciała dziecka, jego wzroku i słuchu. Czas rocznego przygotowania przedszkolnego jest ostatnim momentem na rzetelną diagnozę w tym zakresie. Długotrwałe choroby, defekty fizyczne, inne dolegliwości organizmu są przyczyną wielu problemów szkolnych

Kilka uwag terapeuty integracji sensorycznej

Termin integracja sensoryczna określa prawidłową organizację wrażeń sensorycznych (bodźców) napływających przez receptory. Oznacza to, że mózg, otrzymując informacje ze wszystkich zmysłów (wzrok, słuch, równowaga, dotyk, czucie ruchu-kinestezja) dokonuje ich rozpoznania, segregowania i interpretacji oraz integruje je z wcześniejszymi doświadczeniami. Na tej podstawie mózg tworzy odpowiednią do sytuacji reakcję nazywaną adaptacyjną. Jest to adekwatne i efektywne reagowanie na wymogi otoczenia. Może to być odpowiedź ruchowa jak i myślowa. Czasami jednak mózg sobie z tym nie radzi i pojawiają się różne „dziwne” zachowania dziecka.

Gdy u dziecka obserwujemy poniżej wymienione trudności oraz jeszcze inne objawy typu nadwrażliwości słuchowej (strach przed głośniejszymi, często mechanicznymi dźwiękami), węchowej (drażnią je zapachy), wzrokowej (ma trudności w wodzeniu za przedmiotem, jest nadmiernie pobudzone w jasno oświetlonych miejscach) lub smakowej, warto zasięgnąć porady terapeuty integracji sensorycznej.

- Gdy dziecko ma problemy ruchowe, może być nadruchliwe lub nadmiernie statyczne, zależy to od poziomu wrażliwości układu przedsionkowego.
- Gdy dziecko ma problemy z propriocepcją, czyli czuciem głębokim, może biec i z rozpędu wskakiwać na kanapy, rodziców, materace i inne dzieci, może zgrzytać zębami, obgryzać paznokcie czy ciągle podskakiwać.
- Gdy dziecko ma problemy z układem dotykowym, wtedy może płakać przy delikatnym dotyku, albo nie zauważać, że się uderzyło i w ogóle nie zareagować.
- Nie można także pominąć trudności dziecka z właściwą koordynacją oko – ręka, czyli problemami w ocenie dystansu i przestrzeni oraz nieprawidłowym chwytem.

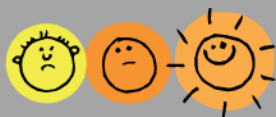
Świetnym sposobem na integrację sensoryczną dziecka jest zabawa na placach zabaw, która nie tylko wspomaga funkcjonowanie społeczne w gronie rówieśników, ale też organizuje nam wiele innych aktywności. Korzyści płynące z ruchu na świeżym powietrzu i na placu zabaw są podsumowane na poniższym rysunku.

Autorka grafiki: Sandra Krajczy, www.terapis.pl, opublikowane za zgodą autorki.

Sygnaly, które mogą sugerować trudności w zakresie integracji sensorycznej

1. Dziecko nie znajduje przyjemności w zabawach na świeżym powietrzu.
2. Często myli stronę prawą i lewą zarówno w obrębie własnego ciała, jak i w otaczającej przestrzeni.
3. U dziecka występują trudności z samodzielnym żuciem i przełykaniem pokarmów (preferuje dania papkowate), oraz z samodzielnym piciem.
4. Potyka się i upada częściej niż rówieśnicy, prawie zawsze ma jakieś siniaki czy zadrapania.
5. Ma kłopoty z samodzielnym ubieraniem się (zapinaniem guzików, sznurowaniem butów, rozróżnianiem który but na którą nogę).
6. Jest nadruchliwe, nie może usiedzieć/ustać w jednym miejscu.
7. Poproszone o coś albo się z tym opóźnia, albo w ogóle zapomina o wykonaniu.
8. W nowym otoczeniu czuje się zagubione, potrzebuje sporo czasu, żeby zdobyć orientację w otoczeniu.
9. Nagłe dotknięcie, czy popchnięcie z tyłu wywołuje u dziecka „reakcję alarmową” niewspółmierną do siły bodźca.
10. Ma trudności w koncentracji uwagi, łatwo się rozprasza.
11. Ma problemy w samodzielnym myciu się, korzystaniu z toalety.
12. Dziecko sprawia wrażenie słabego, szybko się męczy.
13. Nawet drobne urazy, czy zabiegi typu zastrzyk, wywołują gwałtowną reakcję i długotrwały płacz, czy narzekanie.
14. W porównaniu do innych dzieci, czy wymogów konkretnej sytuacji, porusza się zbyt szybko lub wolno.
15. Nie lubi dziecięcego baraszkowania z rodzicami lub rodzeństwem, nie lubi turlać się po podłodze, podskakiwać, robić fikołków.
16. Podczas gier zespołowych zdarza się, że biegnie w innym kierunku niż jego drużyna, w inną stronę niż piłka, którą ma złapać, jest dezorientowane.
17. Cierpi na chorobę lokomocyjną.
18. Źle toleruje czesanie, mycie głowy, podczas mycia zębów miewa odruch wymiotny.

Kilka uwag o sprawności rączek – gotowości do rysowania i pisania

Proces kształtowania się umiejętności grafomotorycznych rozpoczyna się bardzo wcześnie. Pierwsze kroki to rozwój chwytu wykorzystywanego przez niemowlę w trakcie utrzymywania grzechotki, potrząsania nią, świadomego wypuszczania z dłoni. W trakcie tej zabawy dziecko stale poszerza zakres ruchów ramion, nadgarstków, napięcie mięśni w obrębie dłoni i palców. Oprócz czucia, dziecko włącza w tę aktywność również inne zmysły – wzrok i słuch. Na złożony proces rozpoznawania poprzez zmysły nakłada się coraz lepsza umiejętność w zakresie koordynacji ruchowej oraz utrwała się obraz i schemat własnego ciała i orientacja przestrzenne. Dzięki zróżnicowanej aktywności niemowlę, a następnie małe dziecko przygotowuje się do kolejnych etapów rozwoju i umiejętności, w tym umiejętności grafomotorycznych.

Wraz ze wczesnym rozwijaniem różnorodnych umiejętności motorycznych i kojarzenia zmysłowego, dziecko zaczyna rozumieć relacje przestrzenne i stosunki czasowe. Małe dziecko z uwagi na fazę rozwojową nie jest jeszcze gotowe do podjęcia dłuższych zdań o charakterze stolikowym wymagających odpowiedniej precyzji i koncentracji uwagi. Jego motoryka charakteryzuje się przewagą ruchów globalnych oraz przewagą zginaczy nad prostownikami. Kolejnych doświadczeń wymaga dobra współpraca rąk pod kontrolą wzrokową. Kształtuje się lateralizacja.

Okres przedszkolny, bogaty w wiele form zabawy, dostarcza dziecku doświadczeń, dzięki którym lepiej planuje swoje ruchy i rozwija automatyzmy ruchowe niezbędne w życiu dziecka starszego, a także dorosłego człowieka. Długofalowy proces dotyczy małej i dużej motoryki, a także zdobywania zróżnicowanych doświadczeń wielozmysłowych. Dziecko zdobywa umiejętność dowolnego pobudzania i hamowania aktywności mięśniowej. Pobudzanie i hamowanie obejmuje funkcje poznawcze i wykonawcze i związane jest z dojrzewaniem ośrodkowego układu nerwowego.

Prawidłowe umiejętności grafomotoryczne są sumą zdolności kojarzenia wrażeń percepcyjno-motorycznych i kinestetyczno-motorycznych. Dziecko, które „dobrze czuje się w swoim ciele” osiąga satysfakcję i zadowolenie z samodzielnego działania.

Spostrzeganie kształtów dziecko realizuje w odpowiednim odwzorowywaniu. W pierwszym etapie są to formy koliste, które dziecko jest w stanie objąć jednym rzutem oka i jednocześnie uzyskuje umiejętność kreślenia takich form graficznych na papierze. Kolejne fazy spostrzegania obrazu

na płaszczyźnie wymagają bardziej skomplikowanego ruchu gałek ocznych, opartego na przesuwaniu wzroku w równych kierunkach, przy czym ruch poziomy pionowy jest wcześniej przez dzieci wyodrębniany niż ruch ukośny wymagający przekroczenia osi ciała.

Odtwarzanie według wzoru angażuje wiele funkcji. Pierwszą jest spostrzeganie obrazu, kształtu, w czasie którego odbywa się analiza wzrokowa – podział na elementy, oszacowanie wielkości, proporcji, barwy, kierunków oraz synteza wzrokowa – połączenie uzyskanych informacji z jednoczesnym przetwarzaniem go na dynamiczny obraz ruchowy, co wymaga zaplanowania odpowiednich ruchów w celu odtworzenia kształtu (np. liter czy cyfr).

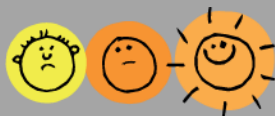
Sygnaly trudności w zakresie zdobywania umiejętności grafomotorycznych

- dziecko preferuje jeden rodzaj aktywności manipulacyjnych, np. budowanie z klocków lego, zabawa „w dom”, układanki jednego typu,
- dziecko niechętnie podejmuje aktywności związane z rysowaniem, malowaniem,
- jest niesamodzielne (lub mało samodzielne) w podstawowych czynnościach dnia codziennego,
- niechętnie dotyka materiałów o zróżnicowanych fakturach,
- powyżej czwartego roku życia u dziecka utrzymuje się nieprawidłowy chwyt narzędzia pisarskiego,
- nie jest utrwalona orientacja w kierunkach (przód, tył, w bok) powyżej czwartego roku życia i w stronach ciała powyżej piątego roku życia,
- utrzymywanie nieprawidłowej postawy przy stoliku (w czasie zabawy, w czasie jedzenia),
- nieprawidłowy (zbyt silny lub zbyt lekki) nacisk na papier,
- uboga i uproszczona forma rysunków, z opuszczeniem wielu elementów (np. w postaci człowieka),
- nieadekwatna wielkość rysunków, ich niewłaściwe rozmieszczenie na kartce, niekończenie rysunków.

Około szóstego roku życia zaczynają pojawiać się w rysunkach dzieci różnice indywidualne. Niektóre z nich tworzą prace bardzo ubogie, schematyczne, inne - bogate w szczegóły, pięknie pokolorowane. Podobnie zróżnicowane są szlaczki – u części dzieci są kanciaste i nie mieszczą się w liniaturze, ale często są bardzo ładne, staranne, podciągane od linii do linii. Różnice takie zależą od wielu czynników:

- ogólnego rozwoju umysłowego dziecka,
- doświadczeń w rysowaniu,

- ogólnej sprawności ruchowej,
- rozwoju elementarnych funkcji percepcyjno – motorycznych zaangażowanych w czynność rysowania.

Kilka uwag na temat dojrzałości narządu wzroku

Do poradni trafia wielu uczniów, którzy mają problemy z nauką czytania i pisania. Często są diagnozowani pod kątem dysleksji, bądź w przypadku dzieci młodszych - ryzyka dysleksji. Obserwowane symptomy mogą wynikać z nieprawidłowości w obrębie narządu wzroku. Często współwystępują z dysfunkcjami percepcji wzrokowej lub spostrzegania stosunków przestrzennych. Gdy obserwujemy u dziecka trudności na etapie przygotowania do nauki pisania i czytania, wskazane jest przeprowadzenie badania funkcji wzrokowych. Wcześniej prowadzone ćwiczenia (zanim dziecko w sposób systematyczny zacznie uczyć się czytania i pisania) mogą zapobiec pojawieniu się problemów w nauce szkolnej.

Funkcje wzroku

1. Wodzenie to zdolność do przeskakiwania wzrokiem ze słowa na słowo w tekście lub wodzenia oczami wzdłuż tekstu, tak aby mózg mógł otrzymywać ciąg informacji w prawidłowej kolejności, ale także wykonywanie większego ruchu wzrokiem z jednej linii do drugiej, bez gubienia się w tekście. Zaburzenia wodzenia wpływają negatywnie nie tylko na czytanie i pisanie, ale również przy uprawianiu różnych dyscyplin sportu.

Przykładowe trudności:

- opuszczanie linijki tekstu lub odczytywanie jej ponownie, mylenie wierszy tekstu, gubienie się w nim w trakcie czytania,
- zmiana kolejności liter i wyrazów,
- opuszczanie drobnych elementów liter podczas pisania (ogonki w „ą ę”, kropki nad „i”) i znaków interpunkcyjnych, gubienie liter, opuszczanie końcówek i części wyrazów,
- błędy w czytaniu: zamiana liter, opuszczanie liter, nieprawidłowe odczytanie całych wyrazów,
- zaburzenia w zakresie orientacji przestrzennej.

2. Widzenie obuoczne to scalanie w mózgu dwóch obrazów pochodzących z obu oczu w jeden przestrzenny obraz. Do widzenia obuocznego konieczne są zdrowe oczy z prawidłowo działającą siatkówką, prawidłowe działanie gałek ocznych, prawidłowe funkcjonowanie kory mózgowej i całego organizmu.

Przykładowe trudności:

- słaba precyzja ruchów,
- znaczne opóźnienie rozwoju koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- opóźnienie poziomu uwagi wzrokowej,
- brak widzenia trójwymiarowego.

3. Konwergencja to zbieżny, symetryczny ruch obu oczu jednocześnie w płaszczyźnie poziomej, w kierunku nosa.

Przykładowe trudności:

- uczucie zmęczenia oczu, zamazywanie obrazu przy czytaniu i pracy wzrokowej,
- tekst widziany jako nieostry, litery mają „cień”,
- obejmowanie wzrokiem niewielkiego obszaru tekstu,
- zmienianie odległości podczas czytania, przybliżanie wzroku do kartki,
- pogarszająca się czytelność pisma,
- trudności z utrzymaniem pisma w liniaturze, złe rozmieszczenie w przestrzeni,
- trudności w przepisywaniu,
- niechęć do czytania, zwłaszcza głośnego, bóle głowy.

4. Akomodacja to przystosowanie się oka do obserwacji obiektów w różnych odległościach. Zmienia się kształt soczewki, aby umożliwić ostre widzenie obiektów. Akomodację umożliwiają mięśnie wewnętrzne gałki ocznej.

Przykładowe trudności:

- niski poziom koncentracji uwagi,
- liczne błędy podczas przepisywania (pomijanie liter, drobnych elementów graficznych) oraz wolne tempo pisania, niski poziom graficzny pisma,
- problemy w czytaniu drobnego druku,
- ból głowy, pieczenie oczu, częste mruganie,
- ustawianie książki blisko oczu lub czytanie z odległości większej niż 30 cm,
- gorsza ostrość widzenia dali po dłuższym okresie pracy z bliska,

- litery widziane z różnym kontrastem,
- czytanie z przekrzywioną głową, niechęć do czytania.

5. Fiksacja to krótkie zatrzymywanie oczu na czytanych wyrazach. Fiksacje zajmują 95% czasu czytania, więc im więcej razy zatrzymuje się nasz wzrok, tym tempo czytania jest niższe. Dla sprawnego czytania istotne jest ograniczenie fiksacji do minimum.

6. Pole widzenia to pole centralne widziane ostro oraz mniej wyraźne pole peryferyjne. Pole peryferyjne to inaczej zakres postrzegania. Zakres widzenia obwodowego ma bardzo istotny wpływ na liczbę spostrzeganych słów w czasie fiksacji. Wpływa znacząco na liczbę zatrzymań oka w czytany wiersz i dostrzeganie sąsiednich słów z boków, góry i dołu. Im większe pole widzenia, tym większe pole czytania.

Mały zakres pola widzenia powoduje:

- wolne tempo czytania,
- spadek koncentracji uwagi wzrokowej,
- problemy w opanowaniu gier i zabaw ruchowych.

7. Koordynacja oko-ruchowa to zdolność do zharmonizowania ruchów gałek ocznych z ruchami ciała, rąk i nóg. Koordynacja oko-ruchowa związana jest z poziomem ogólnej koordynacji ruchowej, sprawności grafomotorycznej.

Wpływa na:

- poziom ogólnej koordynacji ruchowej i precyzję w ruchach rąk,
- kształtowanie się koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- sprawność w grach ruchowych,
- prawidłowy poziom graficzny pisma,
- wykonywanie precyzyjnych czynności,
- wchodzenie i schodzenie ze schodów,
- poruszanie się w nierównym terenie.

8. Dostrzeganie poziomu kontrastu. Kontrast jest różnicą między intensywnością oglądanego obiektu a tłem. Określa się to jako widzenie czarnego obiektu na białym tle i przyjmuje wartość 100 %. Ostrość widzenia jest gorsza, gdy poziom kontrastu spada poniżej 90 %. Stanowi zwykle sygnał

istnienia zaburzeń w funkcjonowaniu układu wzrokowego. Ocena wrażliwości na kontrast zwłaszcza u dzieci z dysleksją rozwojową jest bardzo ważnym aspektem diagnozy funkcji wzrokowych.

Przykładowe trudności:

- problemy w czytaniu drobnego druku przy słabym świetle, zwłaszcza gdy pada ono pod różnym kątem,
- utrudnione czytanie tekstów napisanych kolorową czcionką na tle w innym kolorze,
- trudności w orientacji przestrzennej.

9. Zdolność do różnicowania kolorów ma przede wszystkim znaczenie w nauczaniu początkowym. Dzieci nieróżnicujące kolorów mają trudności z odczytywaniem liter, sylab, wyrazów, zdań wyróżnionych kolorową czcionką. Również trudne jest czytanie i przepisywanie tekstów z tablic w kolorze zielonym.

Kilka uwag na temat dojrzałości narządu słuchu

Sprawność narządu słuchu jest szczególnie ważna u dziecka, gdyż warunkuje prawidłowy rozwój głosu, mowy oraz wpływa na jego ogólny rozwój. Dźwięki otoczenia wywołują zainteresowanie otaczającym światem. Wrażenia akustyczne przygotowują na pojawiające się wydarzenia, ukierunkowują nasz wzrok. Zmysł słuchu odbiera wrażenia w sposób ciągły, ze wszystkich kierunków i z dużej odległości. Wpływa na nastroje i zachowania.

Do najczęstszych przyczyn wad słuchu zalicza się wszelkie następstwa infekcji górnych dróg oddechowych oraz zmiany, które powstają w uchu środkowym po przebytych przeziębieniach. W wieku przedszkolnym i szkolnym uszkodzenie słuchu może być następstwem nawracających zapaleń ucha środkowego, trąbek słuchowych, nosa, zatok, a także powikłaniem zapalenia przyusznicy. Każde zapalenie uszu powinno być leczone laryngologicznie i często wymaga podawania dziecku antybiotyków. Przy nawracających zapaleniach uszu należy po zakończonym leczeniu przeprowadzić kontrolne badanie słuchu.

Bardzo ważne jest sprawdzanie reakcji dziecka na dźwięki otoczenia i mowę. Dziecko, które nie słyszy dźwięku nie szuka jego źródła, nie reaguje na polecenia, wymaga wielokrotnego powtórzenia słów mówionych coraz głośniej, staje blisko telewizora, ciągle dopytuje lub odpowiada nie na temat.

Mylące może być stosunkowo dobre rozumienie mowy przez dziecko, które ma słaby słuch. Uczy się ono odczytywać mowę z ruchu warg, gestykulacji oraz mimiki twarzy, a także potrafi osadzić wypowiedź

w konkretnej sytuacji (kontekście). Obserwuje otoczenie i uczy się zachowań towarzyszących mowie dźwiękowej. Takie funkcjonowanie dziecka często usypia czujność rodziców i opóźnia postępowanie diagnostyczne. Nawet gdy dziecko ma nieznaczny niedosłuch, może być rozkojarzone, mieć problemy z koncentracją uwagi, a jego mowa będzie niewyraźna. Może wolniej rozwijać się i uczyć. Starsze dzieci będą skarżyły się na uczucie zatkania ucha i szum uszny. Będą miały problemy z rozumieniem mowy wtedy, gdy w rozmowie uczestniczy większa liczba osób, a także gdy oglądają programy telewizyjne lub rozmawiają przez telefon. Mogą pojawić się u nich również trudności z nauką czytania i pisania.

Jak sprawdzić, czy dziecko dobrze słyszy? W Polsce przeprowadza się badania przesiewowe w kierunku niedosłuchu u noworodków, stąd część przypadków tego schorzenia wykrywana jest na bardzo wczesnym etapie, jednak nie wszystkie ujawniają się w tym okresie. Ważna jest więc dalsza obserwacja dziecka. Należy zwrócić uwagę na to, jak ono reaguje na głos i na dźwięki płynące z radia czy telewizji czy też jak rozwija się mowa. Nie należy usprawiedliwiać spowolnienia lub zaburzenia rozwoju mowy u dziecka jego płcią.

W przypadku zauważeniu niepokojących objawów należy zgłosić się do lekarza rodzinnego. On zbada dziecko, a w razie potrzeby skieruje do laryngologa, który przeprowadzi specjalistyczne badania słuchu. Diagnostyka ogólna obejmuje badania audiologiczne, których celem jest określenie jakościowych i ilościowych ubytków słuchu, lokalizację miejsca uszkodzenia słuchu oraz ustalenie przyczyny zaburzenia słuchu.

Problemy ze słuchem mogą doprowadzić do trudności w mówieniu i uczeniu się, jednakże wczesne wykrycie wady słuchu i podjęcie rehabilitacji daje ogromne szanse na prawidłowy rozwój dziecka. Sprawnie działający narząd słuchu jest podstawą prawidłowego rozwoju mowy. Za pomocą słuchu dziecko uczy się mowy od otoczenia i kontroluje własną fonację i artykulację.

Jak na co dzień dbać o słuch dzieci?

- Każdy katar czy przeziębienie należy doleczyć do końca.
- Wszelkie podejrzenia co do infekcji uszu należy zgłosić pediatrze.
- Należy powiedzieć lekarzowi, jeśli dziecko chrapie lub śpi z otwartą buzią.
- W czasie kąpieli należy czyścić zewnętrzne zagłębienia uszu dziecka wilgotnym wacikiem.
- Należy sprawdzać, czy w uszach nie ma ciał obcych.

- Nie używać do czyszczenia uszu patyczków.
- Po każdej infekcji ucha, konieczna jest kontrola laryngologa lub audiologa.
- Należy nauczyć dzieci, żeby nigdy nie krzyczały sobie do ucha.
- Należy ograniczyć słuchanie muzyki przez słuchawki i unikać hałasu.

Dojrzałość emocjonalno-społeczna

Dojrzałością emocjonalną określa się zdolność do przeżywania zróżnicowanych uczuć, odpowiednią do wieku umiejętność panowania nad swoimi emocjami oraz kontrolowanie ich.

Rok w zerówce to czas kiedy dziecko uczy się relacji z rówieśnikami i osobami dorosłymi, podejmuje pierwsze bardziej świadome role społeczne, dojrzewa emocjonalnie. Ta dojrzałość jest szczególnie istotna dla osiągnięcia gotowości szkolnej. Wielu nauczycieli praktyków uważa, że to rozwój emocjonalny dziecka jest motorem nabywania wiedzy i umiejętności. Poziom rozwoju emocjonalno – społecznego decyduje o stopniu samodzielności dzieci, chęci i łatwości nawiązywania kontaktów z nauczycielami i kolegami, umiejętności podporządkowania się wymaganiom, odnoszeniu poleceń kierowanych do całej grupy także do siebie, wreszcie – o możliwości porozumiewania się i wspólnego działania w zabawie i pracy. Istotna jest także wrażliwość na opinie dorosłych, liczenie się z ich oceną, obowiązkowość a także z wolna kształtująca się odpowiedzialność.

Sfera obejmująca rozwój emocjonalny i kompetencje społeczne dziecka jest tą, którą trudno kształtować przez planowe, zaprogramowane działania. Tu trudno jest po prostu „przysiąc i ćwiczyć”. Potrzeba czasu i wielu różnorodnych doświadczeń. Sprzymierzeńcem jest też naturalny rozwój dziecka i łączące się z nim dojrzewanie układu nerwowego (istotne np. dla opanowania dużej impulsywności). Do kompetencji społecznych i emocjonalnych ważnych dla dziecka rozpoczynającego edukację zalicza się:

- wiarę w siebie, która wyraża się poczuciem panowania nad swoim ciałem, zachowaniem i otaczającą rzeczywistością oraz zaufaniem do swoich możliwości i ufnością wobec innych,
- ciekawość, a więc przekonanie, że zdobywanie nowych informacji jest czymś pozytywnym i daje zadowolenie,

- intencjonalność, której wskaźnikiem jest chęć i zdolność wpływania na przebieg zdarzeń oraz wytrwałe do tego dążenie,
- samokontrolę, czyli zdolność kształtowania i kontrolowania swoich poczynań oraz własnych stanów psychicznych adekwatnie do wieku,
- towarzyskość, która wyraża się w zdolności nawiązywania pozytywnych kontaktów, opartych na wzajemnym zrozumieniu,
- umiejętność porozumiewania się, przejawiająca się w chęci i zdolności do wymiany myśli, uczuć i pomysłów,
- umiejętność współdziałania, to jest zdolność dopasowywania swoich potrzeb i oczekiwań do potrzeb i oczekiwań innych.

Kompetencje te, z różnymi efektami, rozwijane były praktycznie od narodzin dziecka przez rodziców, potem także przez wychowawców w przedszkolu. Doświadczenia społeczne z zerówki mają ostatecznie ukształtować jego zdolność do pracy pod kierunkiem drugiej osoby i uczenia się w grupie.

Dojrzałe społecznie dziecko dobrze się czuje w grupie, ma prawidłowe kontakty z rówieśnikami i dorosłymi, przestrzega reguł panujących w grupie, zawartych umów i regulaminów, chętnie podejmuje zadania na rzecz innych (np. dyżury w grupie). Dziecko niedojrzałe będzie natomiast stale domagać się większej uwagi od pani, ciągłego wyróżniania i zdobycia uprzywilejowanej pozycji w grupie. Może ono także izolować się, stronić od kolegów, unikać wspólnych zabaw, ulegać silniejszemu, lub też być nieśmiałym, małomównym, lęklwym. Dziecko dojrzałe emocjonalnie odczuwa więź ze swoją grupą, z panią, przeżywa to, co dzieje się w grupie. Jeśli zwróci mu się uwagę na temat jego zachowania czy postępów w nauce nie załamuje się z błahych powodów. Dziecko niedojrzałe określa się jako wybuchowe, drażliwe, agresywne, konfliktowe. Sześciolatek zazwyczaj nie jest dojrzały emocjonalnie. Reaguje on głównie bezpośrednio, często gwałtownie i nieadekwatnie do sytuacji, swoje przeżycia zaś najczęściej wyraża w działaniu. Im dziecko starsze, tym impulsywność jest mniejsza.

Istotnym czynnikiem dojrzałości dziecka jest jego samodzielność. Najpierw rozwija się ona w zabawie i samoobsłudze. Wyręczanie i wspomaganie w najprostszych czynnościach dnia codziennego (np. przy ubieraniu, myciu, itp.), skutkuje nadmiernym uzależnieniem od dorosłych. Dziecko ma niskie poczucie wartości, trudno mu podejmować samodzielnie inne zadania. Nieadekwatna do potrzeb wynikających z wieku i sytuacji kontrola i pomoc, w dalszej perspektywie hamuje odwagę, dociekliwość i ciekawość poznawczą dziecka. Warto pamiętać, że każda, nawet najprostsza, ale wykonana całkowicie samodzielnie czynność, to krok w kierunku budowania kontroli nad swoim życiem.

Dojrzałość intelektualna

Aby dziecko poradziło sobie w szkole musi być dostatecznie dojrzałe pod względem umysłowym, co wiąże się z właściwym rozwojem spostrzegania, myślenia, uwagi, pamięci i rozwojem mowy.

Charakterystyczne w spostrzeganiu dla sześciolatka jest mimowolność, fragmentaryczność i niedokładność. W trakcie rozwoju spostrzeganie staje się bardziej dowolne i dokładne. Najważniejszy jest rozwój funkcji spostrzegania wzrokowego i słuchowego, jako umiejętności bezpośrednio zaangażowane w naukę czytania i pisania. Prawidłowa analiza i synteza materiału graficznego spostrzeganego wzrokowo oraz materiału słownego spostrzeganego słuchowo stanowi podstawę opanowania szkolnych technik czytania i pisania. Dziecko powinno umieć: rozpoznawać różne dźwięki, odtwarzać rytm (np. klaskając), rozpoznawać głoski, rozróżniać kształty, kolory, figury geometryczne, odwzorowywać szlaczki, wzorki, wskazywać braki w obrazku.

Zmiany zachodzą także w myśleniu. Sześciolatek powinien potrafić podać najważniejsze właściwości przedmiotów, określić podobieństwa i różnice między przedmiotami lub zjawiskami. Dziecko powinno mieć pewną wiedzę dotyczącą świata, życia ludzi i przyrody oraz orientować się w tym, co dzieje się wokół niego. Sześciolatek opowiada krótko o swojej rodzinie, ulubionych zabawach, zdarzeniach. Charakterystyczna jest aktywność poznawcza, a więc chęć zdobywania nowych wiadomości, poznawania nowych rzeczy i zjawisk.

Uwaga jest jeszcze mimowolna, krótkotrwała i łatwo ulega rozproszeniu, ale powoli zaczyna zmieniać się w kierunku dowolności. Dziecko zaczyna interesować się wykonywaną przez siebie pracą, chce znać jej efekty, co sprzyja większej koncentracji uwagi.

Zmiany zachodzą także w pamięci. Dotychczas miała ona charakter mimowolny. Dziecko zapamiętywało to, co miało dla niego emocjonalną wagę, to co mu samo wpadło w oko, w ucho. Teraz powoli kształtuje się pamięć dowolna i świadoma. Dziecko słucha i stara się zapamiętać, chce się czegoś nauczyć. Jego działanie staje się intencjonalne. Charakterystyczna w tym okresie jest

pamięć konkretno-obrazowa, a także pamięć mechaniczna, czyli dosłowne zapamiętywanie tekstu (zwłaszcza gdy tekst jest rytmiczny i rymowany). Można jednak zauważyć już rozwój pamięci logicznej - dziecko chce rozumieć to, co ma zapamiętać, umie opowiedzieć własnymi słowami zapamiętany tekst.

U dziecka sześciolatniego następuje dalszy rozwój mowy. Można powiedzieć, że mowa jest już poprawna pod względem artykulacyjnym. Różnorodność słownictwa pozwala dziecku na swobodne porozumiewanie się z innymi, wyrażanie własnych sądów, życzeń, pytań. Sześciolatek potrafi powiedzieć jak się nazywa, ile ma lat, gdzie mieszka, umie wskazać różnice i podobieństwa między rzeczami lub zjawiskami oraz opowiedzieć zdaniem, co widzi na rysunku. Dziecko powoli przyswaja podstawowe pojęcia abstrakcyjne jak kształt, wielkość, kierunek, odległość, czas, liczba.

Kilka uwag na temat gotowości do nauki czytania i pisania

W zerówce dziecko osiąga dojrzałość do nauki czytania i pisania. Dzieje się tak za sprawą jego naturalnego rozwoju wspieranego systematycznym, zaplanowanym dostarczaniem istotnych doświadczeń poznawczych. Większość dzieci, po zakończeniu edukacji przedszkolnej, będzie potrafiło dokonać analizy i syntezy wzrokowej i słuchowej potrzebnej w procesie różnicowania kształtów

i dźwięków, ich rozpoznawania, porównywania i odtwarzania. Zrozumie, że wyraz jest graficznym odpowiednikiem słowa. Będzie miało na tyle rozwiniętą orientację przestrzenną, aby rozpoznawać i odtwarzać kierunek, położenie i proporcje odwzorowywanych form graficznych. Rozwinie się ich pamięć ruchowa, czyli umiejętność przetwarzania tego co widzą na ruch (np. odtworzenie kształtu widzianej litery). Dziecko kontrolując wzrokiem własne ruchy będzie świadomie nimi kierować. Zdarza się jednak, że funkcje niezbędne do opanowania umiejętności czytania i pisania nie rozwijają się prawidłowo. Poniżej przedstawione zostały typowe objawy trudności w zakresie percepcji wzrokowej, słuchowej oraz koordynacji wzrokowo-ruchowej i sprawności manualnej, które rodzice są w stanie dostrzec u swojego dziecka.

Percepcja wzrokowa jest zdolnością do rozpoznawania i rozróżniania bodźców wzrokowych, a także do ich interpretowania przez odniesienie do poprzednich doświadczeń.

Typowe objawy trudności w percepcji wzrokowej

- niechęć do układania puzzli, układanek, historyjek obrazkowych,
- niechęć do kolorowania, niewłaściwe kolorowanie wg wzoru,

- rysunki bardzo proste, ubogie w szczegóły, niedokładne,
- nieprawidłowe odtwarzanie kompozycji (np. z figur, klocków) wg wzoru,
- brak umiejętności dobierania obrazków w pary,
- brak umiejętności segregowania przedmiotów wg określonej cechy (np. kolor lub wielkość),
- nieumiejętność dostrzegania różnic między dwoma pozornie identycznymi obrazkami lub przedmiotami,
- trudności z wyodrębnianiem elementów z całości,
- niewłaściwe ujmowanie stosunków przestrzennych (góra-dół, pod-nad, lewa-prawa itp.).

Percepcja słuchowa to zdolność rozpoznawania, różnicowania, zapamiętywania, analizowania i łączenia dźwięków.

Typowe objawy trudności w percepcji słuchowej

- ubogie słownictwo, mały zasób słów, zniekształcanie słów, wady wymowy,
- trudności w tworzeniu zdań i opowiadań,
- niewłaściwe rozumienie i stosowanie się do poleceń słownych,
- trudności w zapamiętywaniu ciągów słownych typu dni tygodnia, pory roku,
- trudności z zapamiętywaniem rymowanek, wierszyków, piosenek,
- trudności w różnicowaniu dźwięków mowy o podobnym brzmieniu
- trudności z podziałem wyrazu na sylaby (u dzieci starszych również na głoski),
- trudności w scalaniu wyrazów z sylab (u starszych dzieci również z głosek),
- trudności z podziałem zdania na wyrazy (w przypadku starszych przedszkolaków),
- niechęć do ćwiczeń i zabaw rytmicznych.

Koordinacja wzrokowo-ruchowa to współdziałanie funkcji wzrokowych i ruchowych.

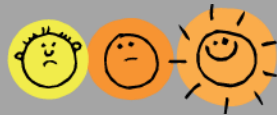
Sprawność manualna to sprawność ruchowa rąk, konieczna przy wykonywaniu precyzyjnych czynności (np. rysowanie, pisanie).

Typowe objawy trudności w koordynacji wzrokowo-ruchowej i sprawności manualnej

- braki w zakresie umiejętności samoobsługi i codziennych czynności (np. jedzenia, ubierania się), niechęć do samodzielnego wykonywania ich,
- niechęć do zabaw ruchowych, wspinania się, jeżdżenia na rowerze itp.,
- ogólna niezręczność i powolność w wykonywaniu codziennych czynności,

- niechęć do rysowania, niekończenie rozpoczętych rysunków, kolorowanek,
- niski poziom graficzny rysunków,
- nieprawidłowe chwytanie kredki, ołówka,
- trudności w rysowaniu, wycinaniu, lepieniu z plasteliny,
- niechęć do budowania z klocków,
- nadmierne napięcie mięśni – zbyt silny nacisk ołówka, łamanie kredek, ruchy ręki gwałtowne, mało płynne, w rysunkach przeważają linie proste, mało jest linii falistych lub całkowicie ich brak,
- zbyt niskie napięcie mięśniowe – linie rysunku nikłe, czasem ledwo widoczne, linie proste są nierówne – faliste lub przerywane, przeważają rysunki drobne i małe; dziecko sprawia wrażenie, jakby „nie miało siły” rysować, wycinać, lepić.

W ocenie gotowości do nauki czytania pomija się często niezwykle istotny aspekt - zainteresowanie dziecka tym, co jest w książkach napisane. Ta ciekawość kształtowana jest najczęściej w domu, gdy czytane i oglądane książki są źródłem wiedzy i dostarczają wielu emocji. Zadanie rozwijania motywacji do czytania jest ważnym zadaniem dla rodziców.

Kilka uwag na temat dojrzałości do nauki matematyki

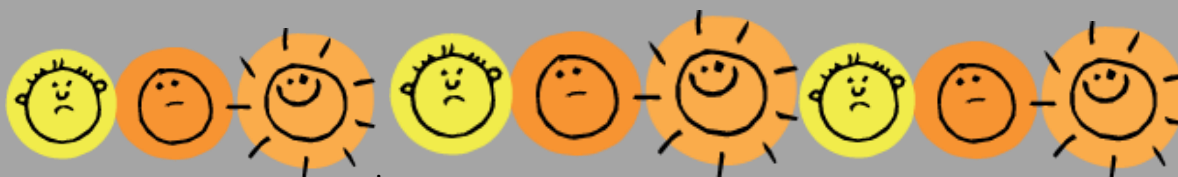
Edukacja matematyczna rozpoczyna się na długo przedtem, nim dziecko rozpocznie naukę matematyki w szkole. Edukacja ta musi być połączona z intensywnym rozwojem myślenia, z kształtowaniem odporności emocjonalnej oraz z ćwiczeniem pewnych umiejętności matematycznych. Najpierw powinna być poświęcona rozwijaniu dziecięcego liczenia oraz kształtowaniu pierwszej intuicji miary i mierzenia, a także orientacji przestrzennej, czyli tego wszystkiego, co jest dla dziecka dostępne jeszcze przed pojawieniem się w jego rozumowaniu pierwszych operacji na poziomie konkretnym.

Początkowo, kompetencje matematyczne są głównie związane z rozwojem umiejętności posługiwania się liczbami. Liczby wiążą się z codziennym funkcjonowaniem dziecka. Wykorzystuje je próbując znaleźć ulubiony kanał w TV, grając w gry (domino, wskazanie na kostce do gry) czy też sprawdzając, czy wystarczy mu pieniędzy na zakupy. Dziecko żyje w świecie liczb. Od

najwcześniejszych lat rodzice starają się uczyć je, na jakiej cyfrze jest wskazówka na zegarze, gdy trzeba iść spać, pod jakim numerem domu i mieszkania mieszkają, ile ma lat, uczą zapamiętania numeru telefonu, itp. Aby to zrozumieć, dziecko musi znać nazwy liczebników oraz cyfr, z czasem umieć je zapisywać. Jest to także okres nastawiony na kształtowanie psychicznej dojrzałości dzieci do systematycznej nauki matematyki.

Kolejna część edukacji to kształtowanie pojęć i umiejętności matematycznych z zastosowaniem metod operacyjnych. Dobre efekty kształcenia są tu jednak zależne od tego, czy dzieci osiągnęły wcześniej dojrzałość do uczenia się matematyki. Dziecko dojrzałe do nauki matematyki powinno rozumieć i określać stosunki przestrzenne (np. wiedzieć co oznacza „pod”, „nad”, „obok”), czasowe („wcześniej”, „później”) i ilościowe („więcej”, „mniej”), klasyfikować przedmioty według przeznaczenia, wielkości, kształtu i koloru, wykonywać na konkretach dodawanie i odejmowanie w zakresie 10.

W procesie uczenia się matematyki bardzo ważna jest motywacja, wytrwałość i pozytywne nastawienie do samodzielnego rozwiązywania zadań

Zapraszamy do zapoznania się w pełną treścią artykułów dotyczących dojrzałości dziecka na naszej stronie internetowej www.zppp1.waw.pl